

ALINA-ANDREIA LEȚIA

***Investigarea criminalității de afaceri.
Spălarea banilor. Corupția și fraudă fiscală***

Aspecte teoretice și practice

ALINA-ANDREIA LEȚIA

**Investigarea criminalității de afaceri.
Spălarea banilor.
Corupția și fraudă fiscală**

Aspecte teoretice și practice

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LEȚIA, ALINA-ANDREIA

**Investigarea criminalității de afaceri: spălarea banilor:
corupția și fraudă fiscală: aspecte teoretice și practice /**

Alina-Andreia Leția - București: Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-304-5

343.359.2

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Argumente

Lupta împotriva criminalității reprezintă un domeniu atât de vast și de complex încât, pe măsură ce îl studiezi, realizezi cât de greu este să cuprinzi, într-o singură lucrare, esențialul eforturilor de combatere, investigare și sancționare a faptelor penale circumscrise infraționalității din domeniul afacerilor.

Complexitatea luptei împotriva criminalității economico-financiare este determinată de chiar complexitatea fenomenului infrațional. În prezent, infractorii nu mai apelează numai la mijloacele violente de acțiune, de genul violenței, intimidării și terorismului, ci și la cele mai pacifiste metode, precum corupția, spălarea banilor etc.

Paradoxal, criminalitatea în domeniul afacerilor are la bază deopotrivă evoluția tehnologică fulminantă, în expansiune continuă, și trăsături umane vechi de când lumea: lăcomia, dorința de putere, de faimă, atașamentul de valori materiale (bani, bunuri) de lux, orgoliul etc. Infractorul din acest domeniu este, de regulă, o persoană bine cotate profesional, beneficiind de o poziție socială de invidiat, integrat în societate, de cele mai multe ori dotat cu o inteligență aparte, cunoscător al noilor tehnologii și al psihologiei umane.

Tehnologia avansată servește atât infractorului pentru săvârșirea infracțiunilor, cât și investigatorului pentru descoperirea lor. Există, practic, o perpetuă luptă între cunoștințele investigatorului și cele ale infractorului, între cine este mai pregătit, mai la curent, mai actualizat cu noile descoperiri tehnice.

În acest context, investigarea criminalității din domeniul afacerilor trebuie să se desfășoare ținând cont de caracteristicile acestui tip de criminalitate, așa-numita criminalitate a gulerelor albe.

Pentru a fi eficient, investigatorul trebuie să reușească să se situeze peste abilitățile de care dispune persoana cercetată, să îi cunoască și să îi speculeze slăbiciunile, să se afle într-o continuă evoluție profesională, actualizare a cunoștințelor, să participe la formări profesionale, să cunoască metodele de operare, să coopereze cu personal competent din alte domenii, din alte state pentru a împărtăși experiențe profesionale, pentru a partaja informații și eforturi.

Organizațiile criminale tradiționale s-au perfecționat devenind universale, transnaționale, supraspecializate și ultrasofisticate, partajând piețele și zonele de influență, domeniile de acțiune, utilizând toate avantajele oferite de globalizare: dispariția frontierelor interne, tehnologizarea, realizarea tranzacțiilor comerciale, a plăților prin internet, în timp real, criza economică, sărăcia, munca la negru, slăbirea puterii statului în controlarea infraționalității.

Conform Europol, în anul 2013, în Uniunea Europeană există peste 3600 de organizații criminale caracterizate prin structura de rețea, cooperarea dintre ele, prezența pe piață la nivelul economiei legale internaționale, obiect de

activitate extrem de diversificat, alcătuirea lor din persoane de naționalități diferite. Aceste grupări dispun de un nivel ridicat de expertiză, organizare, experiență și sofisticare, susținut de o mai bună mobilitate, conectivitate și posibilitate de deplasare, ceea ce creează dificultăți în localizarea infractorilor și sancționarea lor, cu atât mai mult cu cât nu există jurisdicții naționale omogene.

Aceeași instituție europeană apreciază că spălarea banilor la nivel mondial atinge 2,7 % din PIB-ul global, iar costul corupției se ridică la aproximativ 120 de miliarde de euro pe an, adică 1 % din PIB-ul Uniunii Europene. Cu certitudine că aceste cifre sunt estimative, dat fiind caracterul ascuns al infracțiunilor din domeniul afacerilor, motiv pentru care se impune cooperarea tuturor instituțiilor implicate în lupta împotriva criminalității economice (Europol, Eurojust etc.), inclusiv prin comunicarea indicatorilor, cât mai uniformi și coerenți pentru evaluarea reală a amplitudinii, a costurilor și a prejudiciilor sociale aferente acestui fenomen.

În opinia noastră, investigarea criminalității din domeniul afacerilor reprezintă un joc al inteligenței, al cunoștințelor profesionale și al actualizării tehnologice, jucătorii aflați pe poziții contrare fiind criminalistul și infractorul.

Ceea ce face diferența dintre cei doi este faptul că investigatorul nu este singur în demersul său operativ, pe când infractorul din domeniul afacerilor este destul de izolat în activitatea sa ilicită. Atât cel care dă, cât și cel care ia mită, spre exemplu, doresc să fie cât mai puține persoane implicate, care să cunoască detalii despre fapta ilegală și apoi, de ce nu, să șantajeze cu informațiile pe care le dețin.

Investigatorul este sprijinit de diverși specialiști, are acces la diferite baze de date, partajează rețele informative, beneficiază de sprijinul și expertiza autorităților naționale și internaționale, cooperează cu instituții specializate competente etc.

Amplerea acestui fenomen și riscurile pe care le presupune în raport cu statul de drept, cu bugetele naționale, al Uniunii Europene, scăderea încrederii populației în forța statului, în general, au determinat națiunile să conlucreze pentru crearea unor forme cât mai complexe și eficiente de cooperare în scopul prevenirii, combaterii, investigării și sancționării criminalității din domeniul afacerilor.

Neliniștit de criminalitatea din domeniul afacerilor, Parlamentul European formulează, conform rezoluției referitoare la crima organizată, corupție și spălarea de bani, mai multe recomandări cu privire la acțiunile și inițiativele care se impun a fi luate la nivelul Uniunii pentru reducerea fenomenului infracțional¹.

¹ Disponibilă la adresa <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0175+0+DOC+XML+V0//RO>.

Un rol deosebit de important în depistarea, sancționarea, prevenirea și combaterea criminalității din domeniul afacerilor este atribuit de instituțiile europene competente entităților de investigare. Astfel, s-a reținut rolul jurnaliștilor de anchetă în depistarea faptelor de corupție, de fraudă etc. și necesitatea alocării unor fonduri substanțiale pentru susținerea lor. De asemenea, trebuie crescută eficiența instrumentelor de investigare din diverse sisteme juridice naționale, ținând seama de utilitatea existenței unui set de instrumente adecvat și specific cu care să fie combătute infracțiunile, de tehnici speciale de investigație folosite. Adoptarea directivei privind ordinul european de anchetă penală care simplifică procesul de colectare a probelor în cazurile transfrontaliere reprezintă o necesitate, la fel ca și intensificarea colaborării în ceea ce privește depistarea documentelor false și a fraudei și a autentificării documentelor sursă.

Cu siguranță că lupta împotriva criminalității, în general, și a criminalității din domeniul afacerilor, în special, este departe de a fi finalizată, motiv pentru care demersul nostru în realizarea acestei lucrări trebuie analizat în consecință. Subiectul de studiu este inepuizabil, iar metodele de combatere și investigare se află în continuă mișcare, inovare, perfecționare.

Criminalitatea economico-financiară

Motto: Apare o nouă rasă umană - homo economicus

Secțiunea 1. Concept și evoluție

Secțiunea 2. Globalizarea – factor favorizant al dezvoltării criminalității economico-financiare

Secțiunea 3. Societățile multinaționale – subiect al criminalității economico-financiare

Secțiunea 4. Cadrul legislativ internațional care facilitează investigarea și sancționarea criminalității economice

Secțiunea 1. Concept și evoluție

La nivel internațional sunt definite noțiuni precum corupția, criminalitatea transnațională organizată, dar nu există o definiție comună tuturor statelor dată criminalității economice.

În practică, în conceptul de criminalitate economică sunt incluse fapte precum: infidelitatea angajaților, furtul, înșelăciunea, delapidarea, denaturarea datelor, sabotajul industrial, fraudă electronică, falsul, contrafacerea, ascunderea datelor, a documentelor, distrugerea acestora, darea și luarea de mită, corupția, spălarea banilor, evaziunea fiscală, infracțiunile care privesc documentele contabile, depunerea ofertelor trucate în cadrul procedurilor de achiziții publice.

Statele au încercat să acopere acest vid prin încheierea convențiilor bi- și multilaterale prin care s-au pus bazele cooperării interstatale în domeniul luptei contra criminalității economice¹.

Cu ocazia celui de-al XI-lea Congres al Națiunilor Unite care a avut loc în anul 2005 la Bangkok, Thailanda², s-a analizat delincvența economico-financiară, reținându-se definiția informală a acestui flagel. La nivel conceptual, așa cum am precizat anterior, nu există o reglementare juridică a criminalității de afaceri.

¹ A se vedea http://fr.wikibooks.org/wiki/Criminalit%C3%A9_%C3%A9conomique.

² A se vedea http://www.unis.unvienna.org/pdf/05-82109_F_5_pr_SFS.pdf.

Astfel, criminalitatea economico-financiară reprezintă toate acele forme de criminalitate nonviolentă care cauzează o pierdere financiară.

Acoperă o gamă largă de activități ilegale precum fraudă, evaziunea fiscală, spălarea banilor etc., astfel încât o definiție *stricto sensu*, didactică, nu poate fi formulată, cu atât mai mult cu cât evoluția mijloacelor tehnice determină apariția unor infracțiuni noi care se circumscriu definiției generale sus-menționate.

Autori de specialitate¹ definesc criminalitatea economico-financiară prin identificarea trăsăturilor comune faptelor care se circumscriu acestei noțiuni: (i) săvârșirea lor în contextul vieții economice, de afaceri și financiare, private sau publice, (ii) prin utilizarea mijloacelor și metodelor care nu fac apel la forță sau violență psihică – înșelăciuni, falsuri, contrafaceri, corupție, exploatarea secretelor comerciale, a datelor cu caracter personal, (iii) de către persoane care au cunoștințe în domeniul economic, comercial sau financiar, (iv) cu scopul acumulării de profit, dominării economice, salvării unor entități economice aflate în situații dificile.

În opinia noastră, criminalitatea economică reprezintă un abuz de încredere, speculând buna-credință a participanților la viața economică, credibilitatea și stabilitatea aparentă a circuitului financiar, comercial, bancar, al documentelor etc.

Prejudiciile cauzate de această formă de infraționalitate nu sunt numai patrimoniale, ci și nepatrimoniale: scăderea încrederii în forța statului de a consolida bugete, de a gestiona banii publici, de a asigura un circuit economico-financiar stabil, de a asigura respectarea principiilor precum: egalitatea în fața legii, echitatea, justețea actului comercial etc.

De asemenea, criminalitatea economică îmbracă forma unei criminalități profesionale, caracterizată prin faptul că infractorii practică această activitate care constituie sursa principală a veniturilor lor și necesită o specializare a cunoștințelor, cu titlu permanent, sub formă de îndeletnicire constantă.

Infractorii, urmare a specializării lor, aparțin unui mediu criminal închis și ierarhizat².

Infractorii, așa-numiții „gulere albe”, sunt persoane care se bucură de o poziție socială superioară, dețin funcții de conducere (spre exemplu funcționarii care, în considerarea funcției lor, comit în mod constant infracțiuni economice pentru a-și mări veniturile), pozează, în societate, în persoane filantropice, fiind implicați în variate activități în folosul comunității.

¹ A se vedea opinia profesorului Nicolas Queloz, profesor de drept penal și criminologie la Universitatea din Fribourg – Elveția, disponibilă la adresa <http://uditis-forensic.blogspot.ro/2007/05/quest-ce-que-la-criminalit-conomique.html#/2007/05/quest-ce-que-la-criminalit-conomique.html>.

² A se vedea V. Bujor, O. Bejan, *Criminalitatea profesională*, Ed. Lyceum, Chișinău, 1999, p. 4-5.

Conform unui studiu realizat de KPMG, infractorul de afaceri are următoarele caracteristici: bărbat cu vârsta între 36 și 45 de ani, lucrează în domeniul financiar, dacă este angajat comite fraude împotriva propriului angajator, deține o poziție de management superioară, este angajat al aceleiași companii de peste 10 ani, săvârșește faptele penale pentru a-și satisface lăcomia (și nu pentru a-și atinge targetul profesional), profită de slăbiciunea funcțională a structurilor de control. Pentru realizarea studiului, au fost analizate peste 348 cazuri din peste 69 de țări¹.

Perfecționarea criminalității economice a determinat convergența acesteia către criminalitatea organizată, „nucleul” criminalității organizate posedând însușirile profesionalismului criminal².

Cu privire la transnaționalizarea criminalității organizate și traversarea jurisdicțiilor statale – favorizate de căderea regimurilor totalitare, de apariția cyberspațiului, de mondializarea comerțului³ – este de reținut și de îngrijorat modul în care statele, prin guvernele lor, și, în special, prin sistemul judiciar, pot face față acestui flagel universal, cu precădere în sensul depistării și sancționării sale.

Considerăm că această preocupare devine și mai actuală în contextul în care se observă tendința cât mai multor state de a îmbrățișa ideea depenalizării sancționării infracțiunilor economice.

Legislația trebuie adaptată vieții economice, reținându-se că o înăsprire excesivă a sancțiunilor penale aplicabile infracțiunilor economice poate produce efecte contrare celor urmărite prin aplicarea sancțiunii.

Procedurile se derulează greoi, durează mult din punct de vedere temporal și nu sunt eficiente, implicând costuri mari.

Pentru toate aceste motive, și nu numai, s-a procedat la depenalizarea sancțiunilor aplicabile în domeniul dreptului societăților comerciale și al concurenței, domenii în care autoritățile au optat pentru aplicarea sancțiunilor administrative (amenzi) calculate, de cele mai multe ori, ca procent din cifra de afaceri.

În opinia noastră, aceste amenzi au fost repede asimilate de societăți ca fiind un cost inerent al activității lor profitabile, iar de către state au fost văzute ca o modalitate de a obține fonduri suplimentare la buget.

¹ A se vedea www.kpmg.com.

² *Ibidem*, p. 10-11.

³ A se vedea Gh. Mocuța, *Criminalitatea organizată și spălarea banilor*, Ed. Noul Orfeu, p. 24.

Secțiunea 2. Globalizarea – factor favorizant al dezvoltării criminalității economico-financiare

Globalizarea, definită ca un proces complex și dinamic de liberalizare, deschidere și integrare internațională a piețelor, a muncii, a bunurilor, a serviciilor, a capitalului și a tehnologiei, este un concept de sorginte economică care, mai târziu, a dobândit și conotații politico-ideologice și juridice.

Este un veritabil Ianus mitologic cu fațete contradictorii, pozitive (deschide o nouă eră de cooperare și transparență la nivel mondial, înlătură treptat marile inechități dintre state, națiuni și cetățeni, urmărește dezvoltarea bunăstării la nivel global) și negative (duce la pierderea controlului statului asupra avuției naționale, asupra bunurilor economice și asupra suveranității naționale, oferă unor grupuri elitiste, economice și politice, posibilități nelimitate de dezvoltare: piețe ieftine, resurse ieftine, dominație economică și politică și posibilități de câștig economic extrem de vaste).

Globalizarea este gândită ca un mijloc de eficiență economică sporită, de productivitate și de creștere economică prin intermediul revoluției tehnologice, informaționale și comunicaționale, dar nu este mai puțin adevărat că ea poate să conducă și la fragmentarea economică a piețelor muncii și că îmbină elemente de dinamism și inovație, de progres economic cu crize economice și financiare, beneficii umane cu șocuri de adaptare pentru omul contemporan.

Ea nu trebuie, astfel, înțeleasă ca o sursă de beneficii, ci și ca o sursă de contradicții și crize economico-financiare, culturale, morale, juridice.

Piețele și companiile găsesc un teren propice în condițiile globalizării pentru a se extinde mult mai mult decât o fac guvernele, apelând la mijloace ilegale.

Corporațiile și instituțiile financiare au adoptat cu entuziasm ideea globalizării, transformând-o într-un credo național, aceasta devenind astfel dintr-o doctrină alternativă a dezvoltării o ideologie oficială a elitei economice și politice a omenirii¹.

Secțiunea 3. Societățile multinaționale – subiect al criminalității economico-financiare

Globalizarea este determinată de corporațiile multinaționale², care deplasează tehnologia și capitalul către piețe favorabile lor, ceea ce are drept consecință dezinteresul față de un obiectiv al globalizării, și anume față de dezvoltarea economică echitabilă a tuturor statelor lumii.

¹ A se vedea Z. Brzezinski, *Dilemele globalizării*, Ed. Scripta, București, 2005, p. 65.

² A se vedea *Ghidul OCDE pentru întreprinderile multinaționale*, ed. 2011, disponibil la adresa <http://www.oecd.org/daf/internationalinvestment/guidelinesformultinationalenterprises/48004323.pdf>.